ਪਾਠ 13

ਮੇਰੀ ਪਹਿਲੀ ਕਮਾਈ

ਛਿਮਾਹੀ ਇਮਤਿਹਾਨ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਦੀਆਂ ਛੁੱਟੀਆਂ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਮੇਰੇ ਉਹ ਦਿਨ ਵਿਹਲੇ ਸਨ। ਇਕ ਦਿਨ ਮੈਂ ਖੱਟੀਆਂ-ਮਿੱਠੀਆਂ ਗੋਲ਼ੀਆਂ ਲੈਣ ਬਜ਼ਾਰ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਉਹ ਗੋਲ਼ੀਆਂ ਪਸਾਰੀ ਦੀ ਹੱਟੀ ਤੋਂ ਮਿਲ਼ਦੀਆਂ ਸਨ।

ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਉੱਥੇ ਪਹੁੰਚਿਆ ਤਾਂ ਹੱਟੀ ਉੱਤੇ ਕੋਈ ਖਲੋਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਹੱਟੀ ਵਾਲ਼ਾ ਉਸ ਆਦਮੀ ਕੋਲ਼ੋਂ ਸੌਦਾ-ਪੱਤਾ ਪਾਉਣ ਲਈ ਲਿਫ਼ਾਫ਼ੇ ਖ਼ਰੀਦ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਸੌਦੇਬਾਜ਼ੀ ਕੀਤੀ। ਭਾਅ ਤੈ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਦੁਕਾਨਦਾਰ ਨੇ ਉਸ ਆਦਮੀ ਕੋਲ਼ੋਂ ਇੱਕ ਥੱਬਾ ਲਿਫ਼ਾਫ਼ਿਆਂ ਦਾ ਲੈ ਲਿਆ।

ਉਹ ਆਦਮੀ ਲਿਫ਼ਾਫ਼ਿਆਂ ਦੀ ਤੈ ਕੀਮਤ ਲੈ ਕੇ ਚਲਿਆ ਗਿਆ।

ਹੱਟੀ ਵਾਲ਼ੇ ਨੇ ਮੇਰੇ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਮੋੜਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਲਿਫ਼ਾਫ਼ਿਆਂ ਦੇ ਉਸੇ ਥੱਬੇ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਲਿਫ਼ਾਫ਼ਾ ਚੁੱਕਿਆ ਤੇ ਮੇਰੇ ਪੈਸਿਆਂ ਦੇ ਮੁੱਲ ਦੀਆਂ ਖੱਟੀਆਂ-ਮਿੱਠੀਆਂ ਗੋਲ਼ੀਆਂ ਗਿਣ ਕੇ ਉਸ ਲਿਫ਼ਾਫ਼ੇ ਵਿੱਚ ਪਾ ਦਿਤੀਆਂ।

ਘਰ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਦਿਆਂ ਮੈਂ ਅੱਧੀਆਂ ਕੁ ਗੋਲ਼ੀਆਂ ਮੁਕਾ ਲਈਆਂ। ਦੁਪਹਿਰ ਤੱਕ ਲਿਫ਼ਾਫ਼ਾ ਖ਼ਾਲੀ ਹੋ ਗਿਆ।

ਮੈਂ ਬੇਧਿਆਨੀ ਵਿੱਚ ਲਿਫ਼ਾਫ਼ੇ ਦੇ ਜੋੜ ਖੋਲ੍ਹਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਤੇ ਫਿਰ ਖ਼ਾਲੀ ਲਿਫ਼ਾਫ਼ਾ ਗੁੱਛਾ-ਮੁੱਛਾ ਕਰਕੇ ਪਰ੍ਹਾਂ ਸੁੱਟ ਦਿਤਾ।

ਅਚਾਨਕ ਮੈਨੂੰ ਖ਼ਿਆਲ ਆਇਆ ਕਿ ਮੈਂ ਵੀ ਇਹੋ-ਜਿਹਾ ਲਿਫ਼ਾਫ਼ਾ ਬਣਾ ਸਕਦਾ ਸਾਂ। ਮੇਰੇ ਕੋਲ਼ ਕਈ ਕਾਪੀਆਂ ਪਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। ਉਹ ਕਾਪੀਆਂ ਸਕੂਲ ਦੇ ਕੰਮ ਨਾਲ਼ ਭਰ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਹੁਣ ਮੈਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਕਾਪੀਆਂ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਕਾਪੀਆਂ ਦੇ ਕਾਗ਼ਜ਼ ਲਿਫ਼ਾਫ਼ੇ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਕੰਮ ਆ ਸਕਦੇ ਸਨ।

ਮੈਂ ਚੌਂਕੇ ਵਿੱਚੋਂ ਪੀੜ੍ਹੀ ਲਿਆ ਕੇ ਬਰਾਮਦੇ ਵਿੱਚ ਰੱਖ ਲਈ ਤੇ ਉੱਥੇ ਹੀ ਭੁੰਜੇ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਕਾਪੀਆਂ ਦੀ ਢੇਰੀ ਲਾ ਦਿੱਤੀ।

ਪੀੜ੍ਹੀ ਉੱਤੇ ਬਹਿ ਕੇ ਮੈਂ ਕਾਪੀਆਂ ਉਧੇੜਨ ਲੱਗ ਪਿਆ।

ਮਾਂ ਉਧਰੋਂ ਲੰਘੀ ਤਾਂ ਉਹਨੇ ਪੁੱਛਿਆ, "ਬੀਰ! ਇਹ ਕੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਏ ?"

"ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਕਾਪੀਆਂ ਦੇ ਕਾਗ਼ਜ਼ ਨਾਲ਼ ਲਿਫ਼ਾਫ਼ੇ ਬਣਾਉਣ ਲੱਗਾ ਵਾਂ, ਮਾਂ !" ਮੈਂ ਦੱਸਿਆ।

ਮਾਂ ਮੁਸਕਰਾਈ, "ਕਾਗ਼ਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਜੋੜੇਂਗਾ ਕਾਹਦੇ ਨਾਲ਼ ?"

ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਹ ਸੋਚਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ।

ਮਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਲੇਵੀ ਬਣਾ ਦੇਨੀ ਆਂ। "

"ਠੀਕ ਐ, ਮਾਂ ! "

ਮੈਂ ਮੁੜ ਕਾਪੀਆਂ ਉਧੇੜਨ ਦੇ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਰੁੱਝ ਗਿਆ।

ਮਾਂ ਲੇਵੀ ਬਣਾ ਕੇ ਇਕ ਬਾਟੀ ਵਿੱਚ ਮੇਰੇ ਅੱਗੇ ਧਰ ਗਈ।

ਲੇਵੀ ਨੀਲੇ ਰੰਗ ਦੀ ਸੀ।

"ਲੇਵੀ ਨੀਲੇ ਰੰਗ ਦੀ ਕਿਉਂ ਐ ?" ਮੈਂ ਪੁੱਛਿਆ।

ਮਾਂ ਰੁਕ ਕੇ ਬੋਲੀ, "ਲੇਵੀ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਨੀਲਾ ਥੋਥਾ ਜੂ ਪਾਇਐ ।" ਨੀਲਾ ਥੋਥਾ ਪਾਉਣ ਨਾਲ਼ ਜੋੜੇ ਹੋਏ ਕਾਗ਼ਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਟਿੱਡੀਆਂ ਟੁੱਕਦੀਆਂ ਨੇ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਚੂਹੇ ਕੁਤਰਦੇ ਨੇ।"

ਮਾਂ ਨੂੰ ਇਹੋ -ਜਿਹੀਆਂ ਹੋਰ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਸੀ।

ਮੈਂ ਡੱਡੀਆਂ-ਮੱਛੀਆਂ ਵਾਲ਼ਾ ਖ਼ਾਲੀ ਲਿਫ਼ਾਫ਼ਾ ਚੁੱਕ ਕੇ ਅੱਗੇ ਧਰ ਲਿਆ। ਉਸੇ ਲਿਫ਼ਾਫ਼ੇ ਨੂੰ

ਵੇਖ-ਵੇਖ ਕੇ ਮੈਂ ਕਾਗ਼ਜ਼ ਨੂੰ ਮੋੜਨ ਅਤੇ ਜੋੜਨ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਗ਼ਲਤੀਆਂ ਵੀ ਕੀਤੀਆਂ ਪਰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਇੰਨ-ਬਿੰਨ ਠੀਕ ਲਿਫ਼ਾਫ਼ਾ ਬਣਾ ਲਿਆ।

ਦੋ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਸੌ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਲਿਫ਼ਾਫ਼ੇ ਬਣਾ ਲਏ। ਉਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਮੈਂ ਸੌ ਚੰਗੇ ਲਿਫ਼ਾਫ਼ੇ ਚੁਣ ਕੇ ਦੱਥੀ ਬਣਾ ਲਈ।

ਮੈਂ ਦੱਥੀ ਉਸੇ ਹੱਟੀ ਉੱਤੇ ਲੈ ਗਿਆ, ਜਿਥੋਂ ਮੈਂ ਖੱਟੀਆਂ-ਮਿੱਠੀਆਂ ਗੋਲ਼ੀਆਂ ਖ਼ਰੀਦੀਆਂ ਸਨ।

ਹੱਟੀ ਵਾਲ਼ੇ ਨੇ ਕੋਰਾ ਜਵਾਬ ਦੇ ਦਿਤਾ, "ਮੇਰੇ ਕੋਲ਼ ਤਾਂ ਪਹਿਲੋਂ ਹੀ ਬਹੁਤ ਲਿਫ਼ਾਫ਼ੇ ਪਏ ਹੋਏ ਨੇ। ਮੈਨੂੰ ਹੋਰ ਲਿਫ਼ਾਫ਼ੇ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦੇ।"

ਮੇਰਾ ਉਤਸ਼ਾਹ ਮੱਠਾ ਪੈ ਗਿਆ। ਫੇਰ ਸੋਚਿਆ, ਲਿਫ਼ਾਫ਼ਿਆਂ ਦੀ ਲੋੜ ਤਾਂ ਹਰ ਦੁਕਾਨਦਾਰ ਨੂੰ ਹੁੰਦੀ ਹੋਊ। ਕਿਉਂ ਨਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੂੰ ਪੁੱਛ ਵੇਖਾਂ !

ਕੁਝ ਦੁਕਾਨਾਂ ਦਾ ਗੇੜਾ ਲਾਉਣ ਪਿੱਛੋਂ ਇਕ ਦੁਕਾਨਦਾਰ ਲਿਫ਼ਾਫ਼ੇ ਖ਼ਰੀਦਣੇ ਮੰਨ ਗਿਆ।

ਮੈਂ ਲਿਫ਼ਾਫ਼ਿਆਂ ਦਾ ਥੱਬਾ ਉਹਦੇ ਵੱਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

"ਕਿੰਨੇ ਨੇ ਲਿਫ਼ਾਫ਼ੇ ?" ਉਸ ਪੁੱਛਿਆ।

"ਸੌ।"

ਉਹਨੇ ਕੁਝ ਲਿਫ਼ਾਫ਼ੇ ਪਰਖੇ ਤੇ ਬੋਲਿਆ, "ਏਨੇ ਵਧੀਆ ਨਹੀਂ ਬਣੇ ਹੋਏ। ਕਾਪੀ ਦੀਆਂ ਸੂਈਆਂ ਵਾਲ਼ੀਆਂ ਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਪਾਟੇ ਹੋਏ ਨੇ। ਮੈਂ ਇਹਨਾਂ ਲਿਫ਼ਾਫ਼ਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪੀਸੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਵਸਤਾਂ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦਾ।"

ਮੈਂ ਨਿੰਮੋਝੂਣਾ ਹੋਇਆ ਲਿਫ਼ਾਫ਼ੇ ਚੁੱਕ ਕੇ ਪਰਤਣ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਉਹ ਮੁੜ ਬੋਲਿਆ, " ਮੈਂ ਇਹਨਾਂ ਲਿਫ਼ਾਫ਼ਿਆਂ ਦਾ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਇੱਕ ਰੁਪਈਆ ਦੇ ਸਕਦਾ ਵਾਂ !"

"ਇੱਕ ਰੁਪਈਆ !" ਮੈਨੂੰ ਯਕੀਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆ ਰਿਹਾ। ਇੱਕ ਰੁਪਈਆ ਤਾਂ ਵੱਡੀ ਰਾਸ਼ੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਲਿਫ਼ਾਫ਼ੇ ਮੁੜ ਉਹਦੇ ਸਾਹਵੇਂ ਧਰ ਦਿੱਤੇ।

ਉਹਨੇ ਗੱਲੇ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਰੁਪਈਆ ਕੱਢ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਫੜਾ ਦਿੱਤਾ।

ਉਹ ਇੱਕ ਰੁਪਈਆ ਮੇਰੀ ਉਮਰ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਕਮਾਈ ਸੀ ਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਵੀ। ਉਸ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਤਾਂ ਵੱਡੀਆਂ-ਵੱਡੀਆਂ ਕਮਾਈਆਂ ਵੀ ਹੋਈਆਂ ਪਰ ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਰਕਮਾਂ ਉਸ ਇੱਕ ਰੁਪਏ ਦੇ ਸਾਹਵੇਂ ਨਿੱਕੀਆਂ ਹੀ ਦਿਸਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਨੇ।

ਪਾਠ-ਅਭਿਆਸ

1. ਦੱਸੋ :-

ੳ) ਲੇਖਕ ਨੇ ਪਸਾਰੀ ਦੀ ਹੱਟੀ ਤੋਂ ਕੀ ਖ਼ਰੀਦਿਆ ?

ਅ) ਲੇਖਕ ਨੂੰ ਲਿਫ਼ਾਫ਼ੇ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਲੇਵੀ ਕਿਸ ਨੇ ਬਣਾ ਕੇ ਦਿੱਤੀ ?

ੲ) ਲੇਖਕ ਨੇ ਲਿਫ਼ਾਫ਼ੇ ਵੇਚ ਕੇ ਕਿੰਨੇ ਪੈਸੇ ਕਮਾਏ ?

2. ਢੁਕਵੇਂ ਸ਼ਬਦ ਲੱਭ ਕੇ ਖ਼ਾਲੀ ਸਥਾਨ ਭਰੋ :-

ੳ) ਇੱਕ ਦਿਨ ਮੈਂ ________ ਗੋਲ਼ੀਆਂ ਲੈਣ ਬਜ਼ਾਰ ਚਲਿਆ ਗਿਆ।

ਅ) ਖ਼ਾਲੀ ਲਿਫ਼ਾਫ਼ਾ ___________ ਕਰਕੇ ਪਰ੍ਹਾਂ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ।

ੲ) ਦੋ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਮੈਂ _______ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਲਿਫ਼ਾਫ਼ੇ ਬਣਾ ਲਏ।

ਸ) ਮੈਂ ___________ ਹੋਇਆ ਲਿਫ਼ਾਫ਼ੇ ਚੁੱਕ ਕੇ ਪਰਤਣ ਲੱਗਾ।

3. ਹੇਠ ਦਿਤੇ ਗੁਰਮੁਖੀ ਅਤੇ ਦੇਵਨਾਗਰੀ ਸ਼ਬਦ-ਜੋੜਾਂ ਦੇ ਅੰਤਰ ਨੂੰ ਸਮਝੋ ਅਤੇ ਗੁਰਮੁਖੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਦੇਵਨਾਗਰੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖੋ :-

(ੳ) ਛੁੱਟੀਆਂ

(ਅ) ਕਾਪੀਆਂ

(ੲ) ਕਾਗਜ਼

(ਸ) ਉਧੇੜਨ

(ਹ) ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ

*****